

УДК 378.011.3-051:78]:316.772.4]:785.11.091.2

DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2026.33.363829>

Галина Савченко, м. Київ

<http://orcid.org/0000-0002-8798-7869>

Алла Кульбаба, м. Київ

<https://orcid.org/0009-0003-6924-3537>

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ І МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗАНЯТТЯХ ОРКЕСТРОВОГО КОЛЕКТИВУ

В оглядовій статті обґрунтовано педагогічні умови та модель формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу. Визначено, що оркестрове музикування є ефективним засобом розвитку комунікативних умінь, оскільки забезпечує умови для міжособистісної взаємодії, колективної творчості, емоційного співпереживання та художньо-комунікативної діяльності, для творчої взаємодії та професійної самореалізації.

У дослідженні окреслено методологічні підходи до формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, зокрема особистісно-орієнтований, компетентнісно-регулятивний і творчо-виконавський. Обґрунтовано принципи синергетичної взаємодії, культуровідповідності та діалогічності як основу організації освітнього процесу в оркестровому колективі. Визначено педагогічні умови формування досліджуваної якості: формування цінностей на основі народних музичних традицій, стимулювання рефлексії у майбутніх учителів музичного мистецтва та спонування до позитивної мотивації в художньо-комунікативній діяльності.

Розроблена модель формування комунікативних умінь охоплює мету, підходи, принципи, компоненти, педагогічні умови, етапи, форми і методи навчання. Виокремлено інформативно-спрямований, операційно-діяльнісний і творчо-результативний етапи реалізації моделі. Визначено доцільні методи роботи, серед яких бесіди, дискусії, тренінги, аналіз творів мистецтва, творчі проєкти, моделювання художньо-комунікативних ситуацій та рефлексивний аналіз художньої взаємодії. Доведено, що запропонована модель сприяє розвитку музично-педагогічної культури, професійної мобільності та ефективної комунікації майбутніх учителів музичного мистецтва.

Ключові слова: комунікативні уміння, майбутні вчителі музичного мистецтва, оркестровий колектив, музично-педагогічна освіта, педагогічні умови, методична модель, художньо-комунікативна діяльність, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена сучасними тенденціями розвитку освіти у провідних країнах світу, які орієнтуються на європейські стандарти підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних до безперервного професійного розвитку, самореалізації та ефективної взаємодії в умовах

глобалізованого суспільства. У цьому контексті Україна активно інтегрується в європейський освітній простір, що актуалізує потребу осмислення та впровадження ефективних практик професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема у сфері мистецької освіти.

Особливої значущості набуває підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва, орієнтована на розвиток їхньої комунікативної компетентності як важливої складової професійної майстерності. Інструментальне та оркестрове музикування постає ефективним засобом формування комунікативних умінь, адже передбачає колективну взаємодію, узгодженість дій, розвиток емоційного інтелекту та здатності до міжособистісної комунікації.

З огляду на зростаючі вимоги до сучасного фахівця, серед яких визначальними є комунікабельність, ініціативність і здатність до співпраці, спрямованість фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на розвиток цих якостей відповідає суспільним запитам. Водночас оркестрове музикування створює сприятливі умови для формування не лише професійних, а й загальнокультурних і громадянських цінностей, сприяє розвитку духовності, збереженню національної культурної спадщини та утвердженню міжкультурного діалогу.

Відповідно актуалізується проблема формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, що можливо насамперед у процесі фахової підготовки, зокрема на заняттях оркестрового колективу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування комунікативних умінь знайшла відображення у працях Н. Бутенко (2005), Л. Василевської-Скупої (2007), Ю. Волкової (2015), Н. Лупак (2021) та інших науковців. Проведений аналіз досліджень засвідчив особливу увагу науковців до проблеми компетентнісних засад підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва (О. Венгринюк (2022), Л. Воевідко (2022), Н. Demianko (2022), В. Ірклієнко та В. Яковлев (2024), В. Мрочко та А. Зарицький (2025) та ін.).

У зарубіжних наукових студіях проблема формування компетентностей учителя музичного мистецтва розглядається у контексті професійної підготовки в умовах магістратури (Aranda, López, & Carrasco, 2023), формування мотивації до професійного

розвитку в оркестровому класі (Ismail, Mahzair, & Zakaria, 2022), розвитку професійних якостей у процесі вокальної освіти (Rauduvaitė, & Yao, 2020). Однак проблема формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі оркестрового музикування на заняттях оркестрового колективу залишаються недостатньо дослідженими у науковому дискурсі музично-педагогічної освіти.

Метою статті є обґрунтування педагогічних умов і моделі формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу. Ключовими завданнями дослідження визначено: окреслення принципів, форм і методів у межах розроблення моделі формування відповідної якості; конкретизація педагогічних умов як складової моделі.

Методами наукового пошуку обрано: теоретичний аналіз базових понять проблеми дослідження; аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукової літератури з проблеми формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва; інтерпретація – для конкретизації педагогічних умов формування досліджуваної якості майбутніх учителів музичного мистецтва; моделювання – для розроблення методичної моделі формування комунікативних умінь у процесі оркестрового музикування;

Виклад основного матеріалу. З метою формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу відповідно було розроблено методичну модель цього процесу. Складовими методичної моделі стали: мета, завдання, наукові підходи, принципи, педагогічні умови, методи.

Комунікативні вміння є важливим чинником в освітньому процесі, а набути їх в повній мірі можна, займаючись оркестровою діяльністю зокрема та вивчаючи мистецтво загалом. Пов'язані з цим питанням нові форми методичної роботи зі студентами допоможуть оволодіти комунікативними вміннями, потрібними для саморозвитку та нових досягнень, адже сучасна освіта в Україні ставить високі вимоги до якості навчального процесу.

Для розроблення авторської моделі формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу ми визначили такі наукові підходи:

особистісно-орієнтований, компетентнісно-регулятивний, творчо-виконавський.

Нами визначено доцільні для формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу принципи, а саме: синергетичної взаємодії, культуровідповідності, діалогічності. Означені принципи відображають сутність формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, що спирається на заняття в оркестровому колективі, а побудова ефективної взаємодії учасників творчого студентського колективу є запорукою професійного зростання майбутніх учителів музичного мистецтва.

Синергетична взаємодія сприймається як світоглядний імператив, адже по-новому з'ясовуються причини і форми розвитку колективної творчості, що сприяє створенню неповторного результату, адже, будучи у безладі творчих стосунків, студенти (у співпраці з викладачем) знаходять саме ту взаємодію, яка дає можливість відчувати та створювати ситуації, здатні навчити продуктивному спілкуванню і набути нових комунікативних умінь.

Розглянемо в цьому ракурсі роботу студентського оркестрового колективу, адже це вдалий приклад синергетичної взаємодії як явища. Керівник може краще керувати колективом – вдало скомпонувати твори, які будуть вивчатись, раціонально розмістити студентів за пультами для досягнення якісного звучання, тощо. Принцип синергетичної взаємодії доцільно застосовувати у процесі спілкування, що відбуваються між учасниками оркестру. Самоорганізація виявляє лідерів і звичайних виконавців, допомагає створити мистецький продукт, вдало підібравши репертуар саме для певного складу оркестру (адже студентський колектив – це середовище змінне), вибудувати графік репетицій відносно рівня майстерності відповідного складу. Керівник має вміти «відпускати» репетиційний процес на самостійну роботу, щоб, даючи знання, спостерігати за тим, як вибудовуються стосунки між музикантами, дати їм можливість самим між собою «домовитись». У такому процесі студенти змушені шукати взаєморозуміння доступними для них способами та шукати нові, більш дієві форми спілкування, якими вони раніше не володіли. Це дає можливість відчути себе творцями не тільки

мистецького продукту, а й творцями взаємовигідних стосунків, саме тих стосунків, які будуть допомагати в навчанні, а також в подальшому професійному зростанні та працевлаштуванні.

Якщо розглянути функціонування навчального оркестрового колективу, то ми побачимо одну яскраву відмінність від колективу професійного. У навчальному колективі весь час відбуваються зміни (змінне середовище), адже одні закінчують навчання, а інші приходять на навчання. Керівник має на деякий час «відпустити» оркестр, а саме: дати студентам можливість самоорганізуватися (визначитися з лідером, налаштувати дружні колегіальні стосунки). Принцип синергетичної взаємодії активізує внутрішні джерела розвитку у студентів і дає можливість поєднувати інтуїцію з усвідомленим сприйняттям мистецьких творів. Незрозумілі ситуації створюють безлад (біфуркацію) у поведінці, мисленні студента і штовхають до творчого пошуку.

Викладаючи фахові дисципліни, доцільно застосовувати діалогові дискусії, послуговуватися колективним імпрровізаціями, що допомагає знайти нові альтернативні можливості. Синергетична організація може зруйнувати старе на користь нового, орієнтує студента на зміни, які є необхідними для самовдосконалення. Цей принцип пропонує не прямий вплив на особистість зі сторони викладача, а пропонує реалізацію внутрішніх можливостей студента, і це має відбуватися за рахунок його самоорганізації та покращення механізмів самовдосконалення.

Принцип культуровідповідності є орієнтиром передавання культурних, мистецьких надбань, розвитку мистецьких практик на основі переосмислення, інтерпретації культурного спадку. У процесі дослідження проблеми формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестру формується насамперед музично-педагогічна культура. Не останню роль в цьому процесі займає народно-пісенна творчість та інші прояви народної творчості, адже саме ці надбання є першоосновою сучасного культурного простору, в них закодовані глибинні світоглядні концепти, що є джерелом професійного музичного мистецтва та виховують громадян, здатних до продуктивного діалогу з носіями інших культур.

Означений принцип насамперед детермінує міжкультурну комунікацію як приклад для набуття комунікативних умінь.

Йдеться про музичні твори як перехрестя культур, своєрідна практична діяльність у сфері комунікації, полікультурне суспільство. Музична культура як ознайомлення з культурою іншої країни, засвоєння музичного матеріалу неможливе без розуміння історії, естетичних та моральних уявлень.

Для того, щоб набути та сформувати комунікативні уміння, майбутньому вчителю музичного мистецтва важливо перебувати в середовищі з високими мистецькими запитами, яке сприятиме спадкоємності у культурних традиціях, у виконавських школах, у творчості авторитетних музикантів, уможливлуватиме пошук саме свого неповторного стилю спілкування. У цьому контексті важливим є те, чому безпосередньо майбутніх фахівців надаватиме перевагу, які специфічні знання акумулюватиме у власний музичний досвід, наскільки це відповідатиме простору загальнокультурної парадигми як ядра загальнолюдських, загальнонаціональних, локальних мистецьких цінностей, більш того, все це не нав'язується примусово, а постає саме внутрішнім, глибоко особистісним, емоційно засвоєним орієнтиром. Адже спілкування з іншими культурами можливе тільки у тому випадку, коли знаєш і любиш свій культурний пласт, володієш ним досконало і майстерно, розуміючи історичні події та емоції людей, які їх переживали.

Відповідно формування комунікативних умінь майбутнього вчителя музичного мистецтва має відбуватися в таких умовах, коли зміст твору розшифровується за допомогою знання про історичний момент його створення, а саме вивчення музичного твору має супроводжуватись пізнанням різних галузей мистецтва в історичному ракурсі, адже особистість має формуватись засобами мистецтва певного культурного середовища. Принцип культуровідповідності є основою для усвідомлення студентами своєї ефективності у комунікативній діяльності через культурне самоствердження.

Принцип діалогічності є важливим орієнтиром у набутті комунікативних умінь студентами на заняттях оркестрового колективу. Розглянемо діалог в мистецтві загалом та мистецькій освіті зокрема. Виявляється, що діалог відіграє одну з ключових ролей, адже природа мистецтва спонукає до спілкування за такою формулою: «композитор – виконавець», «виконавець – слухач», «композиційний задум – інтерпретація твору» тощо. Власне діалог –

така форма толерантності, яка дає можливість особистості зрозуміти свої кордони і вміти ці кордони розширити, спілкуючись з іншими особистостями, які теж мають свої кордони. При цьому співрозмовники можуть бути носіями інших вірувань, іншої культури, а це надає можливість навчатися новому і незнаному та передавати інформацію, яку накопичив сам собі.

Вивчення іншої («чужої») культури через прийняття своєї («рідної») є дієвим засобом сприйняття молодими поколіннями унікальних пластів нових культур, а враховуючи, що мистецтво за своєю природою є структурою діалогічною, ми отримуємо величезний потенціал для розвитку комунікативної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, адже, виступаючи на концерті, виконавці спілкуються не тільки між собою, а ще й з твором і слухачами. Слухаючи та сприймаючи, публіка знайомиться з твором мистецтва, а потім «розповсюджує» це сприйняття в своєму оточенні та робить це оточення гуманнішим і цікавішим, вивершуючи нове спілкування на інший (вищий) рівень.

Розглянемо цей процес з практичної точки зору. При розучуванні музичного твору учні за допомогою вчителя, його знань, умінь та навичок знайомляться з композитором та епохою, в яку був написаний твір. Працюючи в колективі, вони набувають досвіду спілкування в ансамблі; працюючи в класі з основного музичного інструменту - набувають досвіду сольного виконавства та знайомляться з прийомами гри на цьому інструменті. Всі ці види занять надають можливість познайомитись з цілими епохами виконавської майстерності та навчитись толерантно реагувати на своїх колег, тих, хто поряд задіяний у спільній праці.

Спілкування саме по собі – це важливий фактор визначення цінності того змісту, який «несе» співрозмовник, а характер спілкування уможливорює співпереживання, адже орієнтація на пізнання самого себе через іншу особистість – це новий рівень світосприйняття. Для повноцінного життя в суспільстві людина потребує спілкування з іншими, а саме діалогічна форма спілкування є найбільш професійно значущою. Освітній процес відбувається в умовах міжсуб'єктної взаємодії викладача і студента, що відкриває нові можливості для розвитку. Результат творчого процесу буде успішним, якщо буде успішним характер діалогу, дієвість співпраці.

Складовою моделі формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу є педагогічні умови, а саме: розвиток на основі народних музичних традицій; стимулювання рефлексії у майбутніх учителів музичного мистецтва; спонукання до позитивної мотивації в художньо-комунікативній діяльності.

Схарактеризуємо визначені нами педагогічні умови. Перша педагогічна умова – формування цінностей на основі народних музичних традицій.

Традиційна народна музика в навчальному репертуарі – це поштовх до всебічного розвитку майбутніх музикантів, адже «у культурному житті будь-якої національності народна музика відіграє надзвичайно важливу роль, вона є початком, зародком його музичної культури в індивідуально-творчому значенні» (Крип'якевич, 2002, с. 622). Саме тому багато всесвітньо відомих композиторів послуговувались фольклором при написанні своїх творів, а також, принагідно, збирали його та впорядковували (Савченко, 2018, с. 72).

На переконання Г. Падалки (2008), «національна культура – основне джерело становлення митця. Прагнення охопити напрямки всесвітньої мистецької цивілізації без міцної опори на національну художню основу містить в собі небезпеку поверховості у сприйманні і творенні художніх образів, сила таланту митця прямо і безпосередньо залежить від національного коріння художнього дару і творчих здібностей» (с. 24). Не можемо не погодитися з цими твердженнями, адже в будь-якій справі послідовність і глибина бачення (коріння) мають важливу формуючу роль.

Друга педагогічна умова – стимулювання рефлексії у майбутніх учителів музичного мистецтва. Рефлексія має наштовхувати людину на зростання, як емоційне, так і професійне, адже, аналізуючи пройдене життя, прожиті ситуації, ми відбираємо краще і йдемо далі, збагачені досвідом. Щоб стати успішним, потрібно вміти аналізувати й інтерпретувати твори для виконання і під час виконання. Молодь дуже чутлива і, не маючи власного досвіду, вибирає собі приклади для наслідування. Завдання педагога полягає в тому, щоб він намагався бути цим прикладом, носієм гарних справ і людиною з критичним мисленням, що дасть змогу вчасно робити позитивні висновки.

Оркестрова діяльність потребує не тільки нового вивчення та засвоєння матеріалу, а ще й мисленнєвого та чуттєвого усвідомлення людиною своїх дій. Самоаналіз дає можливість учасникам оркестрового колективу удосконалювати в першу чергу свою майстерність, а також загалом розширює межі для розвитку майстерності всього колективу. Вивчаючи нові твори, студент має вміння проаналізувати їх з точки зору тих знань, які були набуті в процесі вивчення попередніх творів і покращити свій професійний рівень, піднятися сходинкою вище в своїх професійних устремліннях. Аналізуючи результат виступу колективу, майбутній учитель музичного мистецтва має змогу проаналізувати всі причинно-наслідкові зв'язки дій кожного з учасників, що дає змогу швидше відкоригувати наступні заняття та виступи.

Третя педагогічна умова – спонукання до позитивної мотивації в художньо-комунікативній діяльності оркестрового колективу.

Працюючи над собою, майбутній педагог створюватиме навколо себе позитивну атмосферу, яка здатна посприяти у вирішенні багатьох професійних питань, а також стати активатором позитивної мотивації – перетворити бажання і потреби в приємну необхідність. Найбільш сприятливим для розвитку особистості майбутніх учителів є таке середовище, де є функціональна доцільність, системність, оптимальна просторова організація, відкритість та динамічність (Фрицюк, 2016).

Наявність позитивної мотивації є важливою умовою успішної діяльності будь-якого творчого колективу. Успіх оркестрової діяльності залежить від позитивного налаштування (позитивної мотивації) всіх учасників колективу, що визначається високим рівнем культури спілкування та взаєморозуміння, а при вивченні нових творів має бути присутнє бажання досягнути новий матеріал, спираючись на попередні напрацювання та віднайти ті механізми, які будуть налаштовувати на позитивне мислення. Важливу роль у цьому процесі відіграє саме керівник, адже його світосприйняття транслюється на студентів при передачі знань, умінь, інтерпретації творів та створенні проєктів.

Складаючи репертуар для оркестрових занять та виступів, потрібно враховувати ті моменти, які можуть негативно відобразитись на процесі. А саме: твори, які будуть занадто складними для конкретного складу оркестру, незрозумілі в інтерпретації не

потрібно брати. Треба так планувати роботу колективу, щоб вона містила посильні та покрокові завдання з орієнтацією на позитивний результат. Твори мають бути доступними для вивчення та цікавими для виконання.

Модель і педагогічні умови формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу доцільно реалізовувати поетапно.

Інформативно-спрямований етап націлений на забезпечення організаційних питань в оркестровому колективі, бажання долати труднощі вербального і комунікативного характеру, що обумовлено мотивацію до фахового самовдосконалення. У кінцевому результаті досягнення такої мети сприяє зміцненню особистісно значущих мотивів студентів для активізації спонукальних чинників й виробленню орієнтаційних уявлень щодо оркестрової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у вищому закладі освіти. На цьому етапі варто використовувати такі форми і методи: бесіди, дискусії, візуалізація, навчальні тренінги, метод використання «музичної критики», самостійного навчання, відеометоди.

Операційно-діяльнісний етап забезпечує формування когнітивно-проективного компонента досліджуваної якості, спрямованого на засвоєння майбутніми вчителями музичного мистецтва системи фахових знань, умінь і навичок. На цьому етапі студенти збагачують свої знання новими категоріями, у подальшому в них формується здатність самостійно здобувати нові знання і раціонально навчатися. Основними формами і методами на цьому етапі є: аналіз творів мистецтва, навчальні дискусії, метод перехресних музично-педагогічних спостережень, групові тренінги, метод аналізу конкретних ситуацій, тощо.

Творчо-результативний етап був спрямований на формування у студентів здатності до усвідомлення оркестрового виконавства, особистісної потреби творчої самореалізації у роботі з оркестровим колективом. Передбачено стимулювання майбутніх учителів музичного мистецтва до самостійності, творчої активності й ініціативності в оркестровому виконавстві, підвищення рівня інтерпретування оркестрових творів. На цьому етапі доцільно застосовувати такі форми і методи: творчі проекти, моделювання художньо-комунікативних ситуацій, рефлексивний аналіз художньої

взаємодії, імідж і менеджмент, мультимедійні презентації навчального матеріалу, метод контролю й самоконтролю та ін.

Рис. 1. Методична модель формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу

Висновки. Отже, обґрунтовані нами педагогічні умови і модель формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу є методичною основою формування означеної якості. Методологічну основу розроблених інновацій становлять підходи (особистісно-орієнтований, компетентісно-регулятивний, творчо-виконавський) і принципи (синергетичної взаємодії, культуровідповідності, діалогічності). Вибір відповідних орієнтирів зумовлений спрямованістю на формування музично-педагогічної культури майбутніх учителів, ціннісного осмислення музичних творів у часопросторі культури, набуття, набуття досвіду інструментального виконавства тощо. Педагогічними умовами формування комунікативних умінь здобувачів музичного мистецтва нами визначено: формування цінностей на основі народних традицій; стимулювання рефлексії в

майбутніх учителів музичного мистецтва; спонукання до позитивної мотивації в художньо-комунікативній діяльності.

Модель формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу включає такі складові, як: мета, завдання, методологічні підходи і принципи, форми і методи і реалізується упродовж трьох етапів: інформативно-спрямованого (бесіди, дискусії, комплексні тренінги); операційно-діяльнісного (аналіз творів мистецтва, вербалізація художньої інформації); творчо-результативного (творчі проєкти, моделювання художньо-комунікативних ситуацій, рефлексивний аналіз художньої взаємодії, імідж та менеджмент).

Перспективами подальших досліджень є розроблення науково-методичного супроводу реалізації педагогічних умов і моделі формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу.

Список використаної літератури

- Бутенко, Н. Ю. (2005). *Комунікативна майстерність викладача: навчальний посібник*. КНЕУ.
- Василевська-Скупа, Л. П. (2007). *Формування комунікативних умінь майбутніх учителів музики в процесі фахової вокально-хорової підготовки* (Дисертація кандидата педагогічних наук). Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. Михайла Коцюбинського.
- Венгринюк, О. (2022). Педагогічна майстерність вчителя музичного мистецтва у контексті вимог Нової української школи. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 21 (1), 68-74. [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.68-74](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.68-74)
- Восвідко, Л. М. (2022). Підготовка вчителя музичного мистецтва до роботи в Новій українській школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 32, 218-232. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32-218-232>
- Волкова, Ю. І. (2015). Наукові підходи і принципи формування художньо-комунікативних умінь майбутніх учителів музики та хореографії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти*, 18 (23), 166-172. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/11850>
- Ірклієнко, В. С., & Яковлев, В. П. (2024). Формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до освітньої діяльності в умовах Нової української школи. *Імідж сучасного педагога*, 3 (216), 93-98. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-3\(216\)-93-98](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-3(216)-93-98)
- Крип'якевич, І. (ред.). (2002). *Історія української культури* (4-те вид., стереотип.). Либідь. <http://litopys.org.ua/krypcult/krcult.htm>
- Лупак, Н. М. (2021). *Теорія і практика формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецьких спеціальностей на засадах інтермедіальної технології* (Автореф. дис. д-ра пед. наук). Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка.

- Мрочко, В. М., & Зарицький, А. О. (2025). Етапи формування вокальної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*, 3, 25-32. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.3.4>
- Падалка, Г. М. (2008). *Педагогіка мистецтва: теорія і методика викладання мистецьких дисциплін*. Освіта України. <https://ru.scribd.com/document/718637676>
- Савченко, Г. В. (2018). Традиційна народна музика в навчальному репертуарі – поштовх до всебічного розвитку майбутніх музикантів. В кн. *Новаторські ідеї в галузі струнно-смічкової педагогіки: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (с.72-74)*. Київ.
- Савченко, Г. В. (2024). *Формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Київ.
- Фрицюк, В. А. (2016). Формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх педагогів у творчому освітньому середовищі ВНЗ. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*, 6, 107-114. [https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21737/document%20\(10\).pdf?sequence=1](https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21737/document%20(10).pdf?sequence=1)
- Aranda, L. del B., López, O. C., & Carrasco, A. M. V. (2023). Las competencias del profesorado de música en la formación inicial desde la perspectiva de estudiantes de Máster Universitario en Formación de Profesorado. *Revista Internacional de Educación Musical*, 11 (1), 21-32. <https://doi.org/10.1177/23074841231205706>
- Demianko, N. (2022). Music teacher and primary school teacher training within one educational program. *Естетика і етика педагогічної дії*, 25, 170-183. <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2022.25.256668>
- Ismail, S., Mahzair, A. M., & Zakaria, J. (2022). Participation Interest In Orchestra Class among Degree Students in UiTM Faculty of Music. *Environment-Behaviour Proceedings Journal*, 7 (SI9), 347-352. <https://doi.org/10.21834/ebpj.v7iSI9.4283>
- Rauduvaitė, A., & Yao, Zh. (2020). Prospective Music Teacher Training: Factors Contributing to Creation of Positive State in the Process of Vocal Education. In *Rural Environment. Education. Personality. (REEP): Proceedings of the 13th International Scientific Conference (Vol. 13, pp. 115-122)*. Jelgava: Latvia University of Life Sciences and Technologies, Faculty of Engineering, Institute of Education and Home Economics. <https://doi.org/10.22616/REEP.2020.014>

Halyna Savchenko, Alla Kulbaba

PEDAGOGICAL CONDITIONS AND A MODEL OF FORMATION OF COMMUNICATIVE SKILLS OF FUTURE TEACHERS OF MUSIC IN ORCHESTRA CLASSES

The review article substantiates the pedagogical conditions and the model for developing communicative skills in future music teachers during orchestra classes. It is determined that orchestral performance is an effective means of developing communicative skills, as it creates conditions for interpersonal interaction, collective creativity, emotional empathy, artistic communication, creative collaboration, and professional self-realization.

The study outlines methodological approaches to the development of communicative skills in future music teachers, in particular personality-oriented, competence-based, and creative-performance approaches. The principles of synergistic interaction, cultural relevance, and dialogicity are substantiated as the basis for organizing the educational process within an orchestral ensemble.

The pedagogical conditions for developing the quality under study are identified as follows: the formation of value orientations based on folk music traditions, the stimulation of reflection in future music teachers, and the encouragement of positive motivation in artistic and

communicative activity. The developed model for communicative skills development includes the goal, approaches, principles, components, pedagogical conditions, stages, and forms and methods of instruction.

The informational-orientational, operational-activity, and creative-resultative stages of the model implementation are distinguished. Appropriate instructional methods are identified, including conversations, discussions, training sessions, analysis of works of art, creative projects, modeling of artistic-communicative situations, and reflective analysis of artistic interaction. It is proven that the proposed model contributes to the development of musical-pedagogical culture, professional mobility, and effective communication skills in future music teachers.

Keywords: *communicative skills, future music teachers, orchestra class, music-pedagogical education, pedagogical conditions, methodological model, artistic and communicative activity, professional training.*

References

- Aranda, L. del B., López, O. C., & Carrasco, A. M. V. (2023). Las competencias del profesorado de música en la formación inicial desde la perspectiva de estudiantes de Máster Universitario en Formación de Profesorado. *Revista Internacional de Educación Musical*, 11 (1), 21-32. <https://doi.org/10.1177/23074841231205706>
- Butenko, N. Yu. (2005). *Komunikatyvna maisternist vykladacha* [Communicative skill of the teacher]: navch. posib. KNEU [in Ukrainian].
- Demianko, N. (2022). Music teacher and primary school teacher training within one educational program. *Естетика і етика педагогічної дії [Aesthetics and ethics of pedagogical action]*, 25, 170-183. <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2022.25.256668>
- Frytsiuk, V. A. (2016). Formuvannia motyvatsii profesiinoho samorozvytku maibutnikh pedahohiv u tvorchomu osvitnomu seredovyshchi VNZ [Formation of motivation for professional self-development of future teachers in the creative educational environment of the university]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu* [Bulletin of Vinnitsa Polytechnic Institute], 6, 107-114. [https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21737/document%20\(10\).pdf?sequence=1](https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/21737/document%20(10).pdf?sequence=1) [in Ukrainian].
- Irkliienko, V. S., & Yakovlev, V. P. (2024). Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva do osvitnoi diialnosti v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly [Formation of the readiness of future teachers of musical art for educational activities in the conditions of the New Ukrainian School]. *Imidzh suchasnoho pedahoha* [Image of a modern teacher], 3 (216), 93-98. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-3\(216\)-93-98](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-3(216)-93-98) [in Ukrainian].
- Ismail, S., Mahzair, A. M., & Zakaria, J. (2022). Participation Interest In Orchestra Class among Degree Students in UiTM Faculty of Music. *Environment-Behaviour Proceedings Journal*, 7 (SI9), 347-352. <https://doi.org/10.21834/ebpj.v7iSI9.4283>
- Krypiakevych, I. (Ed.). (2002). *Istoriia ukrainskoi kultury* [History of Ukrainian culture] (4th ed., Stereotype.). Lybid. <http://litopys.org.ua/krypcult/krcult.htm> [in Ukrainian].
- Lupak, N. M. (2021). *Teoriia i praktyka formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv mystetskykh spetsialnostei na zasadakh intermedialnoi tekhnolohii* [Theory and practice of formation of communicative competence of future teachers of art specialties on the basis of intermedial technology] (Avtoref. dys. d-ra ped. nauk). Ternopil National Pedagogical University named after V. Gnatiuk, Ternopil [in Ukrainian].
- Mrochko, V. M., & Zarytskyi, A. O. (2025). Etapy formuvannia vokalnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva [Stages of formation of vocal competence of the future teacher of musical art]. *Akademichni studii. Seriya*

- “Pedahohika” [Academic studies. Series "Pedagogy"], 3, 25-32. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.3.4> [in Ukrainian].
- Padalka, H. M. (2008). *Pedahohika mystetstva: teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dystsyplin* [Pedagogy of Art: Theory and Methodology of Teaching Artistic Disciplines]. Osvita Ukrainy. <https://ru.scribd.com/document/718637676> [in Ukrainian].
- Rauduvaitė, A., & Yao, Zh. (2020). Prospective Music Teacher Training: Factors Contributing to Creation of Positive State in the Process of Vocal Education. In *Rural Environment. Education. Personality. (REEP): Proceedings of the 13th International Scientific Conference (Vol. 13, pp. 115-122)*. Latvia University of Life Sciences and Technologies, Faculty of Engineering, Institute of Education and Home Economics. <https://doi.org/10.22616/REEP.2020.014>
- Savchenko, H. V. (2018). Tradytsiina narodna muzyka v navchalnomu repertuari – poshtovkh do vsebichnoho rozvytku maibutnikh muzykantiv [Traditional folk music in the educational repertoire is an impetus to the comprehensive development of future musicians]. In *Novatorski idei v haluzi strunno-smychkovoi pedahohiky* [Innovative ideas in the field of string-bow pedagogy]: zb. materialiv Vseukr. nauk.-prakt. konf. (pp.72-74). [in Ukrainian].
- Savchenko, H. V. (2024). *Formuvannia komunikatyvnykh umin maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva na zaniattiakh orkestrovoho kolektyvu* [Formation of communicative skills of future teachers of musical art in the lessons of the orchestra team] (Avtoref. dys. kand. ped. nauk). Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University. [in Ukrainian].
- Vasylevska-Skupa, L. P. (2007). *Formuvannia komunikatyvnykh umin maibutnikh uchyteliv muzyky v protsesi fakhovoi vokalno-khorovoi pidhotovky* [Formation of communicative skills of future music teachers in the process of professional vocal and choral training] (Dys. kand. ped. nauk). Vinnitsa State Pedagogical University named after Mikhail Kotsyubynsky, Vinnytsia [in Ukrainian].
- Venhryniuk, O. (2022). Pedahohichna maisternist vchytelia muzychnoho mystetstva u konteksti vymoh Novoi ukrainskoi shkoly [Pedagogical skills of a teacher of musical art in the context of the requirements of the New Ukrainian School]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy* [Adult Education: Theory, Experience, Perspectives], 21 (1), 68-74. [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.68-74](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.68-74) [in Ukrainian].
- Voievidko, L. M. (2022). Pidhotovka vchytelia muzychnoho mystetstva do roboty v Novii ukrainskii shkoli [Preparation of a teacher of musical art to work in the New Ukrainian School]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka* [Pedagogical Education: Theory and Practice], 32, 218-232. <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2022-32-218-232> [in Ukrainian].
- Volkova, Yu. I. (2015). Naukovi pidkhody i pryntsypy formuvannia khudozhno-komunikatyvnykh umin maibutnikh uchyteliv muzyky ta khoreohrafii [Scientific approaches and principles of formation of artistic and communicative skills of future teachers of music and choreography]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya 14: Teoriia i metodyka mystetskoi osvity* [Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series 14: Theory and Methodology of Art Education], 18 (23), 166-172. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/11850> [in Ukrainian].

Одержано 21.01.2026 р. Рекомендовано 17.02.2026 р. Оприлюднено 05.06.2026 р.